

LIBRIS
CARO ESCUR

Florin Constantiniu
Adrian Pop

Schisma roșie

România și declanșarea
conflictului sovieto-iugoslav
(1948-1950)

memorii
jurnal
scrisori
anchetă
anșină
memorii

compania

Florin Constantiniu
Adrian Pop

Schisma roșie

**România și declanșarea
conflictului sovieto-iugoslav
(1948-1950)**

compania

Cuprins

Notă asupra ediției	11
Listă de abrevieri	12

Spectator și jucător : Gheorghiu-Dej și conflictul Stalin-Tito	13
---	-----------

Note la text	55
---------------------	-----------

Corpus de documente	61
----------------------------	-----------

Documentul 1. 1948, martie 27, Moscova. Scrisoare adresată de V.M. Molotov și I.V. Stalin lui I.B. Tito și altor membri ai CC al PC al Iugoslaviei privind cauzele rechemării specialiștilor militari și civili sovietici din Iugoslavia și faptele și manifestările conducerii de partid și de stat din Iugoslavia care provoacă îngrijorarea CC al PC (b) al URSS	62
--	-----------

Documentul 2. 1948, martie 31, Moscova. Scrisoare adresată de CC al PC (b) al URSS lui Gheorghe Gheorghiu-Dej prin care se face cunoscut că Uniunea Sovietică și-a rechemat specialiștii militari și civili din Iugoslavia	69
---	-----------

Documentul 3. 1948, aprilie 19, Belgrad. Scrisoare adresată de I.B. Tito, secretar general al CC al PCI, Biroului Politic al CC al PMR prin care informează că trimite textele scrisorilor adresate de CC al PCI CC al PC (b) al URSS și Biroului Politic al CC al PCMU	71
--	-----------

6 Schisma roșie

- Documentul 4.** 1948, mai 18, Moscova. Scrisoare adresată de M.A. Suslov, secretar al CC al PCUS, lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, prin care propune convocarea Biroului Informativ pentru analizarea situației din Partidul Comunist din Iugoslavia 75
- Documentul 5.** [1948, iunie 23, București]. Rezoluția Consfățuirii Biroului Informativ privitoare la convenția sindicală de la Belgrad și Consiliul Tineretului Balcanic 76
- Documentul 6.** 1948, iunie 28. Rezoluția Biroului Informativ asupra situației din PCI 78
- Documentul 7.** 1948, iunie 29, București. Cuvântare rostită de Iosif Chișinevschi cu prilejul prelucrării Rezoluției Biroului Informativ 88
- Documentul 8.** 1948, iulie, București. Plan privind prelucrarea în cadrul organizațiilor PMR a Rezoluției Biroului Informativ al Partidelor Comuniste asupra situației din PCI 99
- Documentul 9.** 1948, iulie 17, Belgrad. Scrisoarea unor comuniști iugoslavi către Biroul Informativ prin care își exprimă solidaritatea cu Rezoluția acestuia 104
- Documentul 10.** 1948 [București]. Material de propagandă elaborat de CC al PMR privitor la învățămintele pe care trebuie să le tragă partidele comuniste și muncitorești din criza iugoslavă 116
- Documentul 11.** 1948 [iulie, București]. Reflectarea crizelor iugoslavă și berlineză în mass-media internațională într-o informare elaborată la CC al PMR 123
- Documentul 12.** 1948 [iulie, București]. Sinteză a comentariilor și informațiilor din presa străină și de la posturile de radio străine privitoare la crizele iugoslavă și berlineză, elaborată la CC al PMR 128

Documentul 13. 1948 [iulie 5, București]. Concluziile Secretariatului Biroului Informativ cu privire la invitația CC al PC din Iugoslavia ca partidele ce compun Biroul Informativ să trimită delegații la al V-lea Congres al PCI 134

Documentul 14. 1948, iulie 23, Belgrad. Corespondență a Agenției Taniug despre cuvântarea lui Milovan Djilas la cel de al V-lea Congres al PCI 136

Documentul 15. 1948, iulie 28, Washington. Raport al Legației României din Washington către ministrul de Externe, Ana Pauker, privind discuția consilierului de presă al Legației cu consilierul de presă al Ambasadei iugoslave din Washington 141

Documentul 16. 1948, august 24, București. Raport al Legației americane din București asupra situației politice din România în perioada 1 ianuarie-1 august 1948, incluzând relatarea consecințelor Rezoluției Cominformului asupra României 147

Documentul 17. 1948, București. Răspunsul guvernului român la nota guvernului RFPI din 25 august 1948 156

Documentul 18. 1948, septembrie 4, București. Informare făcută de Florica Șelmaru referitoare la discuția avută cu consilierul de presă al Ambasadei RFPI, Peceak 161

Documentul 19. 1948, septembrie 8, Belgrad și Zagreb. Comunicate ale Agenției Taniug relatînd mitingurile de protest desfășurate în RFPI împotriva campaniei antiugoslave 163

Documentul 20. 1948, septembrie 9, Oslo. Scrisoarea unor membri ai PCI angajați la Legația RFPI din Oslo către Biroul Informativ prin care își exprimă solidaritatea cu Rezoluția acestuia 166

- Documentul 21.** 1948, septembrie 18, București. Extras din procesul-verbal al ședinței Secretariatului CC al PMR în cadrul căreia Gheorghe Gheorghiu-Dej a propus să se ceară sfatul sovieticilor în legătură cu permisiunea de acces pentru unii funcționari iugoslavi pe teritoriul românesc în vederea recepționării unor lucrări din zona de frontieră 169
- Documentul 22.** 1948 [12 decembrie, București]. Raport întocmit de Mircea Bălănescu referitor la lucrările Adunării Generale a ONU desfășurată la Paris în perioada 21 septembrie-12 decembrie 1948 170
- Documentul 23.** 1949, Belgrad. Fragmente din broșura *Politica externă a Iugoslaviei. Expunere făcută la dezbaterile bugetară în Adunarea Națională a RFPI, în ziua de 29 XII 1948* (Belgrad, 1949), a lui Edvard Kardelj, vicepreședintele Guvernului și ministrul Afacerilor externe al RFPI, publicată în limba română de autoritățile iugoslave 182
- Documentul 24.** 1949 [februarie, București]. Notă de răspuns a Guvernului RPR adresată Guvernului RFPI referitoare la neinvitarea Iugoslaviei la Conferința de constituire a CAER 187
- Documentul 25.** 1949, februarie, București. Rezumat întocmit pe baza rapoartelor secțiilor de Propagandă și Agitație ale Comitetelor Județene ale PMR referitoare la manifestări anticomuniste 190
- Documentul 26.** 1949, aprilie 14, București. Extras din procesul-verbal al ședinței Secretariatului CC al PMR în cadrul căreia conducerea de partid a fost informată despre conținutul notelor de protest adresate Guvernului RFPI referitoare la violarea spațiului aerian al României de către avioanele iugoslave și atacarea vasului românesc *Alba Iulia* de către grănicerii iugoslavi 201
- Documentul 27.** 1949, aprilie 18, București. Hotărârea Secretariatului CC al PMR asupra formării organizației emigranților politici comuniști din Iugoslavia în RPR și asupra editării ziarului *Sub drapelul internaționalismului* sub redacția lui Dușo Novacov 204

- Documentul 28.** 1949 [mai]. Scrisoare adresată de Mihail Suslov și Iosif Chișinevschi lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al CC al PMR, în care se face propunerea de a se convoca o ședință ordinară a Secretariatului Biroului Informativ pentru zilele de 7-10 iunie 1949 la București 206
- Documentul 29.** 1949, mai 10, București. Scrisoare adresată de Pavel F. Iudin, redactor-șef al ziarului *Pentru pace trainică, pentru democrație populară !*, lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al CC al PMR, prin care face cunoscut planul articolelor referitoare la Iugoslavia 208
- Documentul 30.** 1949 [post- 16 mai], București. Hotărârea Biroului Politic al CC al PMR cu privire la răspîndirea și popularizarea ziarului *Pentru pace trainică, pentru democrație populară !* 212
- Documentul 31.** 1949 [București]. Hotărârea Secretariatului Biroului Informativ cu privire la noile apariții ale ziarului *Pentru pace trainică, pentru democrație populară !* și schimbările intervenite în colegiul redacțional al organului Biroului Informativ 215
- Documentul 32.** 1949, iunie 16, București. Comentarii și observații ale ambasadorului român la Belgrad, Teodor Rudenco, pe marginea « conferinței muncitorilor publici, politici și culturali a românilor din RPFİ », publicate în ziarul *Libertatea* din 12 iunie 1949 216
- Documentul 33.** 1949 [după iunie, 28, București]. Textul unei cuvîntări consacrate aniversării unui an de la publicarea Rezoluției Biroului Informativ de condamnare a liderilor PCI 220
- Documentul 34.** 1949, septembrie 3, Budapesta. Fragment din scrisoarea lui Mátyás Rákosi, secretar general al CC al PMU, către Klement Gottwald, președinte al CC al PCC și președinte al RP Cehoslovace, privind informațiile date de Gh. Gheorghiu-Dej despre activități « ilegale » iugoslave în România 236

10 Schisma roșie

Documentul 35. 1949, noiembrie 15, Moscova. Scrisoare de răspuns a guvernului sovietic la cererea României de a i se trimite funcționari ai Ministerului Securității de Stat al URSS pentru demascarea agenturii spionajului străin 237

Documentul 36. 1949, decembrie 14 [București]. Scrisoare a colectivului emigranților politici iugoslavi din RPR adresată CC al PMR prin care aceștia salută constituirea organizației de partid a emigrației politice iugoslave și își exprimă recunoștința pentru sprijinul acordat de CC al PMR 239

Documentul 37. 1950 [București]. Hotărârea CC al PMR privind întărirea luptei « împotriva clicii fasciste a lui Tito și a agenturii ei » 240

Documentul 38. 1950, ianuarie 7, București. Raport al Legației americane din București asupra evoluțiilor din România în luna decembrie 1949 248

Documentul 39. 1950, februarie 11, București. Raport al Legației americane din București asupra programului de extindere și consolidare a controlului asupra aparatului de Partid, adoptat la Plenara CC al PMR din 23-24 ianuarie 1950 251

Documentul 40. 1950, iunie 21, București. Fragment din nota de conversație întocmită de A.V. Zotov, consilier al Ambasadei URSS în România, privind discuția cu Ana Toma, consilier în MAE al României, referitoare la situația personalului diplomatic român de la Belgrad 254

Note la documente 256

Indice de nume 258

Spectator și jucător : Gheorghiu-Dej și conflictul Stalin-Tito

Cei mai vîrstnici dintre români își amintesc cu siguranță că la manifestațiile organizate de regimul comunist (1 mai, 23 august, 7 noiembrie) în 1949-1953 apărea și un tandem grotesc : un Tito, nespus de gras și ornat cu tot felul de tinichele colorate, dus în laț de un caricatural Unchi Sam. Tandemul era cu atît mai neobișnuit cu cît, în anii 1945-1948, mareșalul Iosip Broz Tito – conducătorul Partidului Comunist din Iugoslavia și al Republicii Populare Federative Iugoslave – făcuse figură de mic Stalin al Balcanilor, presa sovietică și cea din țările zise de « democrație populară » încercîndu-l de elogi pe liderul de la Belgrad.

În volumul de față, cititorului îi este prezentat itinerariul urmat de raporturile sovieto-iugoslave, de la alianță la ruptură, dar cu precădere poziția ocupată de România în conflictul Stalin-Tito. Ca și ceilalți sateliți ai Uniunii Sovietice, România nu a fost în acest conflict decît un ecou al Moscovei. Pentru Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu și ceilalți membri ai conducerii de la București, deciziile lui Stalin, indiscutabile, au fost duse la îndeplinire cu un zel servil.

Documentele publicate în volumul de față ilustrează linia urmată fidel de regimul comunist din România – linie trasată, în realitate, de Kremlin. Aceste documente, provenite în cea mai mare parte din arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist din România (fondurile Cancelarie, Relații Externe, Propagandă și Agitație), reflectă dezbaterile, hotărîrile și măsurile luate pentru ca PMR să se alinieze la poziția sovietică și să combată « clica titoistă ». Interesant este și faptul că toate acțiunile s-au desfășurat pe fondul luptei pentru putere de la vîrfurile PMR. Raportul Legației americane din București (24 august 1948) oferă informații prețioase în această privință.

Din păcate, documentele de interes din fostele arhive sovietice sînt, practic, absente din volum, cu excepția a două fragmente de documente publicate de istoricii ruși. Explicația este, chiar în termenii istoricilor ruși, « reînchiderea arhivelor ». Trebuie spus că, după marea deschidere de la începutul anilor '90, restricțiile se înmulțesc în ultimul timp. Un singur fapt – absurd – este, poate, concludent : arhiva regiunii Smolensk, capturată de germani și transportată apoi în SUA – unde a fost explorată de numeroși sovietologi, care au publicat abundent pe baza ei –, pentru a fi, în sfîrșit, restituită Federației Ruse, a fost de îndată secretizată după întoarcerea în patrie !¹

O zi fatidică

Se pare că, în reprezentările mentale ale populațiilor din fostul spațiu iugoslav, ziua de 28 iunie este asociată unor evenimente cu o mare încărcătură istorică : în 1389, bătălia de la Kosovo-polje (15 iunie), încheiată cu înfrîngerea forțelor creștine, dar metamorfozată în victorie prin moartea, considerată martirică, a cneazului sîrb Lazăr ; în 1914, atentatul de la Sarajevo a fost incidentul declanșator al primului război mondial, la capătul căruia s-a proclamat Regatul sîrbilor, croaților și slovenilor (1 decembrie 1918), devenit apoi Iugoslavia (3 octombrie 1929) ; în 1948, Rezoluția Biroului Informativ al Partidelor Comuniste Muncitorești (Cominform) a oficializat ruptura dintre Moscova și Belgrad, în urma căreia Iugoslavia a ieșit din blocul sovietic, iar mareșalul Tito a devenit una dintre personalitățile vieții internaționale, mai ales ca reprezentant cu mare autoritate politică al mișcării țărilor nealiniat. S-ar putea spune că 28 iunie – afit în 1914, cît și în 1948 – își arată la început fața întunecată, pentru ca, în timp, să capete o turnură favorabilă.

Conflictul sovieto-iugoslav a fost unul dintre cele mai interesante capitole ale istoriei așa-zisului lagăr socialist, a cărui conducere și-o asumase Uniunea Sovietică. Ivită în faza de debut a Războiului Rece, ruptura dintre Moscova și Belgrad apare astăzi – așa cum se va vedea – ca un « produs colateral »

al confruntării Est-Vest, însoțind zgomotos, în anii 1948-1953, lupta politică, ideologică și, în unele zone ale planetei, prin interpuși, și militară, între cele două blocuri grupate în jurul SUA și URSS.

În momentul izbucnirii sale, conflictul sovieto-iugoslav a luat prin surprindere atât guvernele, cât și opinia publică, dar, firește, nu și pe cel care l-a declanșat : Stalin. Surpriza a fost creată de atitudinea mareșalului I.B. Tito și de poziția țării sale, care păruseră pînă atunci aliații cei mai fideli ai Moscovei și discipolii cei mai destoinici ai lui Stalin. De la o zi la alta, eroul războiului de partizani și comunistul exemplar s-a transformat într-un eretic primejdios, vîndut imperialiștilor – pe scurt, Iuda-Tito. Apărut în 1948, în chiar anul cînd începea această metamorfoză, romanul *1984* al lui George Orwell explica mecanismul de funcționare a Ministerului Adevărului, care opera toate schimbările de evaluare din presă în funcție de conjunctura politică, făcînd din alb, negru și invers. Cazul « clicii ti-toiste » ilustra perfect cele scrise de Orwell.

Astăzi, cînd arhivele protagoniștilor acestei înfruntări sînt în bună parte cunoscute, cînd ea a făcut obiectul a numeroase relatări ale memorialiștilor politici și ale istoricilor, înțîia schismă în lagărul socialist nu mai apare chiar atât de neașteptată, iar rădăcinile i se pot observa în anii celui de-al doilea război mondial.

O alianță contra naturii

Începuturile carierei politice a lui Iosip Broz Tito nu-l disting prin nimic de viitorii aparateci comuniști. Social-democrat în 1910, trimis disciplinar pe front din cauza propagandei sale antirăzboinice, cade prizonier la ruși și, în zilele revoluționare din 1917, este cîștigat de ideologia comunist-bolșevică. Aflat la Omsk, unde fusese trimis în urma implicării sale în demonstrațiile din iulie 1917, se înscrie în Garda Roșie și activează ca propagandist în mediul rural. Întors acasă în 1930, intră în Partidul Comunist și, după o detenție de aproape șase ani (1928-1934), devine membru al Comitetului Central și al Biroului Politic. Epurările din timpul Marii Terori (1936-1938), cărora

le-au căzut victime numeroși activiști de seamă ai PCI, i-au deschis lui Tito calea spre funcția supremă de secretar general al CC al PCI (1940)². În această calitate, el avea să conducă războiul de partizani împotriva *Wehrmacht*-ului, care invadase Iugoslavia la 6 aprilie 1941, și o ocupase în două săptămîni.

În dimineața zilei de 22 iunie 1941, Stalin l-a chemat pe Gh. Dimitrov, secretarul general al Cominternului, și i-a indicat orientarea generală de transmis partidelor comuniste. Potrivit consemnării din jurnalul lui Gh. Dimitrov, ea suna astfel : « Deocamdată, Cominternul nu trebuie să acționeze deschis. Partidele de peste hotare desfășoară o mișcare în apărarea URSS. Nu se pune problema unei revoluții socialiste. Poporul sovietic duce un război patriotic împotriva Germaniei fasciste. Este vorba de distrugerea fascismului, care a înrobit o serie de popoare și urmărește să înrobească și alte popoare. »³ În conformitate cu directiva lui Stalin, Comitetul Executiv al Cominternului a emis directiva din 7 iulie 1941, care fixa ca obiectiv partidelor comuniste din țările ocupate de *Reich* constituirea de fronturi unice naționale, mari coaliții de forțe social-politice, create pe unica bază a luptei împotriva Germaniei naziste și a susținătorilor ei din aceste țări.⁴

Fundamentul ideologico-politic al fronturilor unice naționale urma să fie alcătuit din următoarele principii : prioritatea sentimentului patriotic față de ideologia comunistă ; un program de reforme ce urmau a fi îndeplinite după război, reforme al căror conținut nu depășea însă cadrul « burghezo-democratic », pentru a folosi terminologia comunistă ; menținerea Marii Alianțe dintre URSS, SUA și Marea Britanie.⁵ Acest ultim principiu oferă, în fapt, cheia pentru înțelegerea întregii strategii a Frontului Unic Național.⁶ La declanșarea Operațiunii Barbarossa (22 iunie 1941) și în perioada următoare (1941-1942), cînd Armata Roșie a cunoscut o serie de înfrîngeri catastrofale, URSS avea nevoie de alianța și de sprijinul marilor democrații occidentale. Chiar și după ce, în vara anului 1943, Armata Roșie a preluat definitiv inițiativa strategică, Stalin a considerat că, pentru a crea o zonă de influență sau un spațiu de securitate (glacis strategic) la frontierele sovietice, cu precădere la cele din Europa, considerate vulnerabile, era

necesar să continue cooperarea politică a URSS cu SUA și Marea Britanie.

Strategia Frontului Unic Național se întemeia pe reflectarea în planul fiecărei țări a Marii Alianțe existente la nivel mondial. Comuniștii trebuiau, așadar, să-și pună în paranteză ideologia lor, întemeiată pe lupta de clasă, și să colaboreze cu adversarii « înfierăți » de aftea ori : partide burgheze, social-democrate etc. Era, în fapt, o întoarcere la Frontul Popular Antifascist, obiectivul lansat de Comintern la Congresul al VII-lea (1935), într-o perioadă în care Stalin voise să facă presiuni asupra lui Hitler pentru a-l determina să reia politica de cooperare sovieto-germană, inaugurată prin Tratatul de la Rapallo (1922). Acum însă, în anii războiului, Marea Alianță – pe plan internațional, ca și la nivelul fiecărei țări – devenise un obiectiv vital pentru Uniunea Sovietică. În anii 1941-1942, în plină desfășurare a ofensivelor germane, Marea Alianță era pentru Stalin o problemă de viață și de moarte. Comuniștii, mai ales cei din țările din sfera de hegemonie a *Reich*-ului, trebuiau să înțeleagă că, înainte de toate, colaborarea cu orice partid, personalitate politică sau organizație care se manifesta ca adversar al Germaniei lui Hitler, indiferent de atitudinea sa față de comunism, era în beneficiul Uniunii Sovietice. Când, în 1943, a început refluxul ireversibil al *Wehrmacht*-ului, Stalin a văzut în menținerea Marii Alianțe mijlocul cel mai potrivit pentru a-și atinge obiectivele geopolitice și geostrategice. Dorința de a arăta aliaților anglo-americani o imagine liniștitoare a fost constantă în politica lui Stalin în anii celui de-al doilea război mondial. Nu este o simplă coincidență faptul că anul 1943 înregistrează « autodizolvarea » Cominternului (în realitate, ordonată de Stalin⁷) și reînființarea Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Ruse⁸ : ambele măsuri trebuiau să indice Washingtonului și Londrei că URSS renunță la mesianismul revoluționar, care destabilizează « lumea capitalistă », și devine partenerul « lumii burgheze ».

Chiar dacă au înțeles motivațiile strategiei staliniste a Frontului Unic Național, comuniștii iugoslavi nu erau însă dispuși s-o urmeze, considerînd că aceasta intră în contradicție cu interesele lor. Pînă la 22 iunie 1941, ei nu se angajaseră în lupta

de partizani împotriva invadatorului german. Atîta timp cît pactul Molotov-Ribbentrop rămînea în vigoare, comuniștii de pretutindeni se mulțumeau să combată « războiul imperialist », dar accentul criticii lor cădea asupra Angliei și – pînă la 22 iunie 1940 – a Franței. Cazul Iugoslaviei prezenta și unele particularități. După lovitura de stat din 27 martie 1941, care înlăturase guvernul lui Dragișa Cvetcović, semnatar al aderării Iugoslaviei la Pactul Tripartit (25 martie 1941), Uniunea Sovietică, pentru a-și manifesta nemulțumirea față de pătrunderea treptată a Reich-ului în Peninsula Balcanică – spațiu considerat de Moscova ca aparținînd, fie și în parte, zonei de securitate a URSS –, a hotărît să sprijine guvernul lui Dušan Simović, de orientare antigermană. Pentru a-i semna la Berlinul că nu poate ignora factorul sovietic în Balcani și pentru a consolida poziția noului guvern iugoslav, URSS a semnat cu Iugoslavia, la 5 aprilie 1941, un Tratat de prietenie și neagresiune⁹, care nu angaja practic Moscova la nimic. Cînd, a doua zi după semnarea tratatului, *Wehrmacht*-ul a invadat Iugoslavia, Stalin și-a abandonat în pripă noul partener, iar o lună mai tîrziu, într-un gest de bunăvoință față de Hitler – iritat de poziția Moscovei în criza iugoslavă –, a expulzat din Moscova Legația Iugoslaviei (ca și reprezentanțele Belgiei și Norvegiei, țări ocupate de Reich).¹⁰

Rapida înfrîngere și ocupare a Iugoslaviei i-a luat prin surprindere și pe comuniștii din această țară, care supraevaluasera capacitatea Înaltului Comandament de la Belgrad. De fapt, PCI nu fusese în măsură să-și elaboreze o politică distinctă și coerentă în momentul atacului german și al dezmembrării țării. Într-un lung raport trimis Cominternului, Tito scria că, în timp ce « întreaga burghezie reacționară era pentru capitulare în fața Axei », « poporul era gata să ducă lupta cu crotropitorii », dar se arăta « hotărît împotriva folosirii sale de către imperialiștii englezi »!¹¹

În condițiile dispariției vechii Iugoslavii ca urmare a creării unui regat al Croației și ocupării unor teritorii de către germani, italieni, unguri și bulgari, PCI – un partid ce avusese pînă atunci o pondere politică modestă – s-a aflat în fața unui vacuum politic, pe care a fost hotărît să-l umple. Istoria îi ofe-

rea o șansă nesperată, pe care era hotărât să n-o rateze. În conferința ținută în secret la Zagreb, Tito a prezentat viziunea sa politică, în contradicție cu tezele Cominternului, acceptate până atunci : PCI nu mai trebuia să lupte pentru revoluția burghezodemocratică, în alianță cu alte forțe social-politice, ci să cucerească puterea. « Pentru noi [comuniștii iugoslavi – *n. n.*] – scrie Milovan Djilas – era vorba de un lucru evident și, totuși, cineva trebuia s-o spună deschis ; Tito a fost primul care a făcut-o. »¹² Milovan Djilas, pentru care « cutezanța politică este forma supremă a curajului »¹³, scrie că Tito « era o figură în care nu-și găseau expresia talente deosebite, cu excepția celui al politicii »¹⁴. Evaluarea fostului tovarăș politic și de arme al lui Tito, devenit un disident celebru, este corectă. Tito a manifestat o abilitate politică remarcabilă, care i-a permis să urmeze linia fixată la Zagreb în 1941 și, în același timp, să nu intre în conflict deschis cu Cominternul, promotor al strategiei Frontului Unic Național.

Tito, comunist indisciplinat

Documentele Cominternului dezvăluie eforturile lui Gh. Dimitrov de a-l determina pe Tito să fie un comunist disciplinat. Problema cea mai spinoasă era aceea a colaborării – dorită de Stalin și, deci, și de Comintern – lui Tito cu Draža Mihailović (Mihailovici). Cel din urmă, fost colonel în armata iugoslavă, pusese bazele mișcării de rezistență împotriva Germaniei și Italiei. Partizanii săi, numiți « cetnici », se pusese sub autoritatea guvernului iugoslav în exil și-l recunoscuseră pe regele Petru al II-lea, fugit în 1941. Draža Mihailović însuși, înaintat general, avea să fie numit ministru de Război al guvernului în exil, care pe această cale își manifestase prezența – politică și fizică – în spațiul iugoslav. Ținând seama de obiectivul major al lui Tito – cucerirea puterii –, orice forță sau structură a guvernului iugoslav în exil nu putea fi decît un obstacol ce trebuia eliminat. Pentru Tito, Draža Mihailović era un adversar la fel de primejdios ca și germanii.